MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - I

Time : 2 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	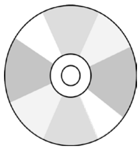	२	तिन्त्रिणी 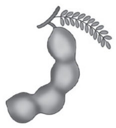	३		४	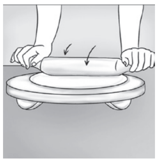	५	
	सान्द्रमुद्रिका		आम्ला		शाटिका		वेल्लयति		अवलेहः

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. पञ्चाशत् - ५० २. ६१ - **एकषष्टिः ।**

३. अष्टाशीतिः - ८८

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	उत्तरम्
१.	पञ्चाधिक - त्रिवादनम्	०३:०५
२.	सार्ध - सप्तवादनम्	०७:३०
३.	दशोन - पञ्चवादनम्	०४:५०
४.	सपाद - द्वादशवादनम्	१२:१५
५.	पादोन - नववादनम्	०८:४५

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

अद्य रविवासरः	→	श्वः **सोमवासरः**	→	**परश्वः** मङ्गलवासरः

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

उ.२ **अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

शङ्कर उच्चैः आक्रोशत् यतः **नक्रः तस्य पादम् अगृह्णात् ।**

ख) **कः कं वदति ।** १

शङ्करः मातरं वदति ।

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

'मातः यदा त्वं स्मरिष्यसि तदा एव त्वत्समीपमागमिष्यामि' इति शङ्करः मात्रे प्रतिश्रुत्य गृहाद् निरगच्छत् ।

घ) एषः गद्यांशः **'आदिशङ्कराचार्यः'** पाठात् उद्धृतः । १

२. **शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**

क) **भूत्वा, गृहीत्वा ।** १

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

विशेषणम्	उत्तरम्
विवशा	**माता**
सर्वाणि	**दर्शनानि**

ग) **लकारं लिखत ।** १

अम्ब! नक्रात् त्रायस्व । - **लोट्लकारः ।**

उ.२ **आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

१) पठनादिकं समाप्य शङ्करः **गृहं** प्रत्यागतवान् ।

२) **पञ्चमे** वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् ।

ख) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता यतः **शङ्करः ऐहिकविषयेषु अरुचिं प्रदर्शयत् ।**

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

गुरुमुपगम्य शङ्करः **वेद-वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च** अधीतवान् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः । - **सत्यम् ।**

२. **प्रवाहि - जालचित्रं पूरयत ।** २

शङ्करस्य -

गुरुमुपगमनम्

वेद-वेदाङ्गानाम् अध्ययनम्

गृहं प्रत्यागमनम्

मातृसेवा

उ.२ **इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१. (On the stage, कीर्तनकार a person is singing कीर्तन (spiritual teaching through story telling), audience is engrossed in listening to it.)

कीर्तनकार - O गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धु (Indus), कावेरी. May (you all) unite on the earth. The festival of गङ्गादशहरा commences on the tenth day of the waxing moon, in the month of ज्येष्ठ (according to Hindu calendar). The river should be worshipped on this festival.

(**Note :** It is believed that the holy river गङ्गा descended from the heaven on the earth on this day. Thus, this day is celebrated as गङ्गावतरणम्)

Audience - Worshipping the river? Why we should worship the river?

२. **River (Bias)** - What? Does this man call me mother?

River (Sutlej) - How would a mother not help her child? O, great man, very good. But what if your descendants forget this promise?

विश्वामित्र - No mother. This is not possible. (This won't happen) may all rivers flow happily. May all people be happy. (विश्वामित्र exits).

उ.२ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The first incident explains how आदिशङ्कराचार्य, who was keen to become a monk was granted by his mother for practising monkship; due to an inescapable situation.

Once, शंकर went to पूर्णा river for bathing, a crocodile caught his leg. शंकर screamed loudly with pain. His mother आर्यांबा came there. Seeing शंकर crying in miserable condition, even his mother got perturbed.

शंकर finding / thinking this sitituation as the end of his life, expressed his unfulfilled wish to become a monk to his mother and requested her to permit for the same. Unwillingly, helpless आर्यांबा granted शंकर for monkship, considering this as his last wish.

२) विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her.

River water is a useful source. Since many years, rivers are helpful to the farmers in agriculture. Not only the fields but the earth is prospered due to rivers. River water was well-restored. Even the generator was placed for creating electricity, thus water illuminated lives of people.

In this way human lives were flourished with the assistance of rivers.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ.३ **अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

याचकः / निर्धनः / लोकयानवाहकः धनं याचते ।

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

	विशेषणम्	**उत्तरम्**
१)	सृतः	**हेमघटः**
२)	आहरन्त्याः	**युवत्याः**

ग) **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** १

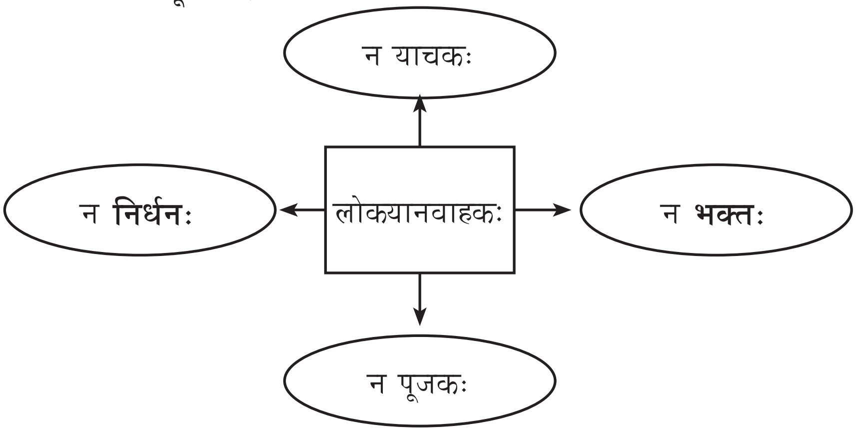

घ) **जनेभ्यः, हस्तात् ।** १

च) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १

१) याचतेऽयम् - याचते + **अयम्** ।

२) जलमाहरन्त्याः - **जलम्** + आहरन्त्याः ।

उ. ३ **आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत ।** ४

१. कं **संजघान कृष्णः का शीतलवाहिनी गङ्गा।**
के दारपोषणरताः कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ।।

२. वैद्यराज **नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।**
यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि च ।।

उ. ३ **इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** २

१. Just as, different musical notes from music has a base of षड्ज (स्वर) likewise, all धर्मs resort to humanity. (Humanity is a base of all धर्मs)

२. (O man) Leaving all धर्मs, resort humanity surely. This path leads to upliftment and it is beneficial.

उ. ३ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१. चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

वैद्यराज नमस्तुभ्यम् - This satire is the appropriate example of it. Here, a

	poet sarcastically offers his salutations to वैद्यराज, that means a person who practises medicine and treats sick pepole in return of money. However, the poet terms वैद्यराज, as a real brother of यम, who is the god assigned to the job of taking life force out of person. The poet further explains वैद्यराज too does the same that यम does. वैद्यराज along with the money takes even life of a person. This is intended for an incompetant doctor, who just takes money from people, without curing them.	
२.	चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. 'रामाभिषेके' is the best example of समस्यापूर्ती. In समस्यापूर्ती, last चरण is stated but it is often absurd. The poet's challenge is to create a meaningful poetry /श्लोक. In this श्लोक, चरण 'ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः' is already given. The poet wisely composes remaining three चरणs to make meaningful श्लोक. The poet composes it as - at the time of राम's coronation, certain young lady having gold pot in her hand, went to bring water. While going, the gold pot was fallen from her hands. At that time, the sound that was generated is ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः। Thus, he completes the समस्या.	
	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।	
उ.४	**निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**	
अ)	**उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	अलम् → **विवादेन** अलम् ।	
२.	कथ् → माता **पुत्राय** कथां कथयति ।	
३.	गम् - गच्छ् → अहं **पाठशालां** गच्छामि ।	
४.	नमः → **गणेशाय** नमः ।	
आ)	**अनुवादं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	बालकः पुष्पम् आनयति ।	
२.	भारतः मम देशः अस्ति ।	
३.	पशुपक्षिणः वने निवसन्ति ।	
४.	त्वं सत्यं वद ।	

इ)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	त्वं प्रजाहितदक्षः **राट् / पार्थिवः / क्ष्माभृत् / नृपः / भूपः / महीक्षित्** ।	
२.	**कुरङ्गः / वातायुः / हरिणः / अजिनयोनिः** वने वसति ।	
३.	सुदामा श्रीकृष्णस्य **वयस्यः / स्निग्धः / सवयाः / सखा / सुहृद्** ।	
४.	**वृक्षः / महीरुहः / शाखी / विटपी / तरुः** परोपकाराय फलति ।	
	पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।	
उ.५	अ) **पृथक्करणम् ।**	
१.	**नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२

नाम	सर्वनाम
सुहृदाम्, तापेन, भयात्	यस्मिन्, केषु

२.	**क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
गर्जन्ति, धार्यते, पठतु	रममाणः, प्राप्तः

उ.५	आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**	
१)	**सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)**	२
१.	माता **द्विवारं** मम युतकं प्रक्षालितवती ।	
२.	**तिस्रः** महिलाः जलमाहर्तुं गच्छन्ति ।	
३.	श्रीकृष्णः देवक्याः **अष्टमम्** अपत्यम् ।	
२)	**समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)**	२

	समासविग्रहाः	उत्तरम्
१.	प्रजाहिते दक्षः ।	**सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।**
२.	नीरे जायते इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**
३.	परिवारेण सह ।	**अव्ययीभावः समासः ।**
४.	सर्पात् भयम् ।	**पञ्चमी - तत्पुरुषः समासः ।**
५.	कर्पूरः इव गौरः ।	**कर्मधारयः समासः ।**
६.	हस्तौ च पादौ च एतेषां समाहारः ।	**समाहार - द्वन्द्वः समासः।**

३)	**समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)**	२
	१. माता - **जननी ।** २. अल्पानि × **बहूनि ।**	
	३. स्मरसि × **विस्मरसि ।** ४. नक्रः - **मकरः ।**	
४)	**योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)**	२
क.	माता भोजनं पचति । - **कर्तृवाच्यम् ।**	
ख.	त्वं संन्यासं **स्वीकुरु** ।	
ग.	**मधुरा** वाणी ते ।	
	***********	